

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Фінанси

Шифр та назва спеціальності

072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Інститут

ІНІ Економіки менеджменту і міжнародного бізнесу

Освітня програма

Фінанси і банківська справа

Кафедра

Обліку і фінансів (205)

Рівень освіти

Бакалавр

Тип дисципліни

Спеціальна (фахова), Обов'язкова

Семестр

3, 4

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Машченко Ольга Вікторівна

Olha.Mashchenko@khpі.edu.ua

Доктор економічних наук, професор кафедри обліку і фінансів НТУ "ХПІ"

Досвід роботи – більше 20 років. Автор понад 85 наукових та навчально-методичних праць.

Курси: "Страхування та страхова справа", "Фінансові ринки", "Банківський менеджмент", "Ринок фінансових послуг", "Управління фінансовими ризиками", "Теорія міжнародних фінансів".

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Курс «Фінанси» спрямовано на отримання теоретико-методичних знань в галузі фінансів, засвоєння закономірностей їх розвитку на макро- і мікрорівнях, як основи реалізації фінансової політики і розвитку фінансової системи України. В ході навчання студенти дізнаються про механізми і організаційні структури, які забезпечують функціонування фінансової системи країни, оволодіють навичками дослідження теоретичних основ і практичної реалізації питань управління фінансами на мікрорівні, як базової сфери фінансової системи України.

Мета та задачі дисципліни

Оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками з теорії фінансів: формування правильного розуміння закономірностей у сфері фінансових відносин держави, суб'єктів підприємницької діяльності та населення і розкриття шляхів використання цих закономірностей у практиці фінансової діяльності; визначення можливих напрямів впливу фінансів на соціально-економічний розвиток суспільства; виокремлення сукупності заходів, що забезпечують використання фінансів як одного з дійових важелів економічної політики держави.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль - залік, іспит.

Компетентності

- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК03. Здатність планувати та управляти часом.
- ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.
- ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК10. Здатність працювати у команді.
- ЗК11. Здатність спілкуватися з представниками інших професій груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК12. Здатність працювати автономно.
- СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макрота мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.
- СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.
- СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).
- СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.
- СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.
- СК09. Здатність здійснювати ефективні комунікації.
- СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.
- СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

Результати навчання

- ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.
- ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.
- ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.
- ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т. ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.
- ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т. ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування.)
- ПР07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.
- ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.
- ПР11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.
- ПР12. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.
- ПР13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.
- ПР14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПР18. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

ПР19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

ПР21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави. |

Обсяг дисципліни

| Загальний обсяг дисципліни 300 год. (10 кредитів ECTS): лекції – 64 год., практичні заняття – 64 год., самостійна робота – 172 год. |

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

| Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Економічна статистика». |

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

| Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій.

На практичних заняттях використовується проєктний підхід до навчання, ігрові методи, акцентується увага на використанні інформаційних технологій у фінансовій сфері.

Для самостійного опрацювання студентам надаються додаткові джерела інформації. |

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Предмет фінансової науки як пізнання сутності фінансів

Предмет, мета та завдання фінансової науки, сфери її охоплення. Макро- і мікрорівень фінансових досліджень. Методологія фінансової науки та прийоми дослідження. Категоріальний та понятійний апарат у фінансовій науці.

Фінанси як економічна категорія розподілу, перерозподілу та формування фінансових ресурсів. Роль, значення та економічний зміст дії функцій фінансів. Існуючі підходи до визначення сфери дії та напрямів впливу функцій фінансів. Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями. Роль фінансів у розподілі перерозподілі вартості національного продукту, оптимальному розміщенні фінансових ресурсів, оптимізації співвідношення між індивідуальним і суспільним споживанням, трансформації доходів у заощадження, а заощаджень у інвестиції.

Тема 2. Генезис і еволюція фінансів

Зародження фінансових відносин. Походження терміну «фінанси». Передумови виникнення фінансів. Вплив фінансів на розвиток товарно-грошових відносин. Зародження прямих і непрямих податків. Сутність і складові доходів і видатків держав Стародавнього світу. Характерні відмінності між фінансами в окремих людських цивілізаціях.

Етапи еволюційного розвитку фінансів. Закономірності історичного розвитку фінансових відносин. Управління фінансами в Римській імперії. Роль фінансів феодального міста. Особливості фінансових відносин у докапіталістичних цивілізаціях.

Тема 3. Становлення та розвиток фінансової науки

Історичні передумови розвитку фінансової науки. Хронологічний вплив на формування сучасних характерних ознак фінансів. Фактори, що вплинули на становлення фінансової науки в Україні. Актуальні фінансові питання сьогодення. Характерні риси сучасної фінансової науки. Теорії державних фінансів та суспільного добробуту.

Тема 4. Фінансова система

Поняття фінансової системи. Принципи побудови та структурні компоненти фінансової системи. Сфери та ланки фінансової системи. Призначення і специфічні ознаки сфер і ланок фінансової системи. Фінансова система за організаційною побудовою. Управління фінансовою системою. Правове регулювання фінансової діяльності держави.

Тема 5. Фінансова політика і фінансове право

Зміст, мета і завдання фінансової політики. Сутність та зміст терміну «фінансова політика».

Класифікація фінансової політики.

Економічна сутність та структура фінансового механізму. Основні методи фінансового впливу на соціально-економічний розвиток. Управління фінансовим механізмом.

Фінансове законодавство. Економічні умови формування фінансового права України. Предмет фінансового права.

Тема 6. Податки. Податкова система

Обов'язкові платежі: плата, податок, збір, відрахування. Функції податків. Роль податкових надходжень в структурі доходів бюджету. Порівняльна характеристика обов'язкових платежів.

Елементи обов'язкових платежів та їх роль у соціально-економічному розвитку суспільства. Класифікація податків та їх ознаки. Податкові пільги і їх роль у системі фінансового регулювання. Види податкових пільг.

Податкова система: поняття і основи побудови. Елементи податкової системи. Загальнодержавні та місцеві обов'язкові платежі.

Податкова політика, принципи реалізації податкової політики. Способи утримання обов'язкових платежів. Завдання Державної податкової служби України. Структура Державної податкової служби України. Функції Державної податкової служби України.

Тема 7. Державні (публічні) фінанси

Сутність і призначення державних (публічних) фінансів. Фінансові ресурси держави. Державні доходи, їх джерела і методи мобілізації. Економічна сутність і класифікація державних видатків.

Тема 8. Бюджет. Бюджетна система

Економічний зміст бюджету: форма, організаційна структура та правовий характер бюджету. Функції державного бюджету, ознаки бюджетних відносин. Кейнсіанська та неокласична теорії розподілу валового внутрішнього продукту через державний бюджет.

Поняття та принципи бюджетної класифікації. Склад доходів і видатків бюджету. Поточний бюджет і бюджет розвитку. Структура бюджетної класифікації.

Періоди становлення бюджетної системи України. Бюджетний устрій. Бюджетна система. Правове та нормативне регламентування бюджетної системи. Принципи функціонування бюджетної системи України.

Зведений бюджет. Державний бюджет. Організація взаємовідносин між бюджетами. Види та форми взаємовідносин. Бюджетний процес. Стадії бюджетного процесу. Методи бюджетного планування. Особливі умови виконання бюджету.

Тема 9. Бюджетний дефіцит

Економічний зміст та сутність бюджетного дефіциту. Вплив бюджетного дефіциту на розміщення ресурсів в національній економіці. Визначення розміру дефіциту. Класифікація бюджетного дефіциту. Фактори, що впливають на виникнення дефіциту. Методи розрахунку бюджетного дефіциту. Показники бюджетного дефіциту. Мінімальні розміри бюджетів. Фінансування бюджетного дефіциту. Основні методи фінансування бюджетного дефіциту. Основні заходи щодо зниження бюджетного дефіциту.

Тема 10. Державний кредит і державний борг

Економічна сутність, призначення і роль державного кредиту. Функції державного кредиту. Суб'єкти кредитних відносин.

Державні запозичення. Облігація. Казначейські зобов'язання (векселі). Ощадна справа. Казначейські позики. Гарантовані запозичення. Міжнародний державний кредит.

Види державного кредиту.

Державний борг, причини його виникнення і зростання. Дискусійні питання щодо тягаря державного боргу. Види державного боргу. Методи управління державним боргом. Показники оцінки Державного боргу. Забезпечення повернення боргу і виплати відсотків.

Тема 11. Місцеві фінанси. Бюджетний федералізм і фінансове вирівнювання

Сутність та функції місцевих фінансів. Необхідність і призначення місцевих бюджетів. Складові місцевих фінансів. Фінансові повноваження органів місцевого самоврядування. Бюджети місцевого самоврядування. Доходи і видатків місцевих бюджетів.

Бюджетний федералізм як механізм заохочення до самодостатності та нарощування фінансово-економічного потенціалу самоврядних адміністративно-територіальних утворень. Функції бюджетного федералізму.

Тема 12. Державні цільові фонди

Сутність та призначення державних цільових фондів. Класифікація державних цільових фондів. Джерела формування фінансових ресурсів державних цільових фондів і напрями фінансування видатків.

Тема 13. Фінанси суб'єктів господарювання

Економічна сутність і зміст фінансів суб'єктів господарювання. Функції фінансів суб'єктів господарювання. Внутрішні і зовнішні фінансові відносини підприємств.

Зміст, форми та види фінансових ресурсів підприємств. Внутрішні та зовнішні джерела формування фінансових ресурсів підприємств. Напрями використання фінансових ресурсів підприємства. Форми фінансування підприємств. Методи й способи формування фінансових ресурсів.

Прибуток, його зміст, цілі та функції. Економічна та бухгалтерська природа прибутку підприємств. Фактори, що впливають на прибуток підприємства. Оподаткування прибутку підприємств.

Тема 14. Фінанси домогосподарств

Характерні особливості відносин в сфері фінансів домогосподарств. Структура фінансових ресурсів домогосподарств. Важелі впливу на рівень доходів домогосподарств. Цільові грошові фонди домогосподарств. Джерела утворення фінансових ресурсів домогосподарств. Специфіка організації домогосподарств.

Натуральні доходи. Грошові доходи. Сукупні доходи. Показник номінальних доходів. Реальні обсяги споживання. Показники мінімальної забезпеченості домогосподарств.

Структурні групи грошових витрат населення. Обов'язкові платежі та добровільні внески.

Можливості домогосподарств в інвестуванні економіки.

Тема 15. Страхування. Страховий ринок

Економічна сутність, зміст та завдання страхування. Умови страхового інтересу. Суб'єкти страхових взаємовідносин. Об'єкти страхування. Функції та принципи страхування. Страховий випадок.

Принципи побудови добровільного та обов'язкового страхування: характерні особливості і види.

Страховий ринок. Структура страхового ринку України. Класифікація страховиків. Організаційні структури страхових компаній.

Економічна сутність перестраховування: схема, принципи побудови, процес передачі ризиків.

Прямі та непрямі страхові посередники. Страхові агенти. Страхові брокери. Страховий платіж.

Страхове відшкодування. Страхова виплата. Страхова сума.

Тема 16. Фінансовий ринок

Фінансовий ринок як економічна категорія, його суспільне призначення. Передумови формування фінансового ринку. Функції фінансового ринку. Економічна роль фінансового ринку. Суб'єкти та об'єкти фінансового ринку. Позичальник, інвестор, фінансові інститути. Структура та складові фінансового ринку. Класифікація фінансового ринку. Ринок банківських позичок та його інструменти. Ринок цінних паперів і його структура.

Цілі державного регулювання фінансових ринків в Україні. Органи державного регулювання фінансових ринків.

Економічна сутність цінного паперу як капіталу, що приносить дохід його власнику. Курс валют, процентні ставки, курс цінних паперів, курс облігацій. Ціноутворення на фінансовому ринку. Ризик і ціна капіталу на фінансовому ринку.

Тема 17. Фінансовий менеджмент

Сутність, мета та функції фінансового менеджменту. Об'єкти і суб'єкти фінансового менеджменту. Система забезпечення фінансового менеджменту. Грошові потоки.

Інвестиції, їх види та характерні класифікаційні ознаки. Механізм функціонування інвестиційного ринку та його інфраструктура. Інвестиційний клімат та фактори, які його формують. Шляхи активізації інвестиційної діяльності.

Економічні і правові аспекти регламентування інвестиційної діяльності. Суб'єкти і об'єкти інвестиційної діяльності. Держава як суб'єкт інвестування. Індивідуальні та інституціональні інвестори. Функціональні учасники інвестиційного процесу. Управління інвестиційною діяльністю: етапи і задачі.

Тема 18. Міжнародні фінанси

Економічна сутність та особливості економічних відносин, які належать до сфери міжнародні фінанси. Функції міжнародних фінансів. Об'єкти і суб'єкти міжнародних фінансів. Міжнародні потоки фінансових ресурсів.

Міжнародні фінансові операції. Активні і пасивні учасники ринку. Централізований та децентралізований міжнародний фінансовий ринок. Міжнародний валютний ринок. Міжнародний кредит. Міжнародний ринок цінних паперів. Поняття й види валютних ринків. Організація роботи валютного ринку.

Цілі та завдання міжнародної фінансової політики. Типи міжнародної політики. Міжнародна податкова політика. Міжнародна кредитна політика.

Бреттон-Вудські інститути. Міжнародний валютний фонд. Міжнародний банк реконструкції та розвитку.

Тема 19. Фінансова безпека держави

Економічна безпека України. Структурні складові системи національної безпеки України. Суб'єкти і об'єкти національної безпеки.

Економічна сутність фінансової безпеки: суб'єкти і об'єкти. Взаємозв'язок національної, економічної та фінансової безпеки. Основні фактори, що загрожують фінансовій безпеці держави. Складові фінансової безпеки.

Індикатори фінансової безпеки. Порогові значення індикаторів. Дефіцит державного бюджету. Обсяг внутрішнього і зовнішнього боргів держави. Рівень інфляції. Рівень монетизації економіки.

Тема 20. Фінанси країн з розвинуеною ринковою економікою

Особливості формування фінансових систем країн з ринковою економікою: Німеччини, США, Великобританії, Франції та країн східної Європи. Рівень децентралізації місцевих фінансів. Характерні ознаки інших сфер фінансової системи.

Особливості формування бюджетних систем: Німеччини, США, Великобританії, Франції, Японії.

Загальна характеристика фінансів Скандинавських країн.

Тема 21. Фінанси Європейського союзу

Історія створення Європейського Союзу. Цілі і завдання Європейського економічного співтовариства. Механізм функціонування Європейського Союзу.

Функції єдиного бюджету Європейського Союзу. Структура єдиного бюджету Європейського Союзу.

Теми практичних занять

Тема 1. Предмет, мета, завдання та методи науки про фінанси

Тема 2. Фінанси як економічна категорія

Тема 3. Генезис та еволюція фінансів

Тема 4. Становлення та розвиток фінансової науки

Тема 5. Фінансова система

Тема 6. Фінансова політика і фінансове право

Тема 7. Податки

Тема 8. Податкова система

Тема 9. Державні (публічні) фінанси

Тема 10. Бюджет

Тема 11. Бюджетна система

Тема 12. Бюджетний дефіцит

Тема 13. Державний кредит

Тема 14. Державний борг

Тема 15. Місцеві фінанси

Тема 16. Бюджетний федералізм і фінансове вирівнювання

Тема 17. Державні цільові фонди

Тема 18. Фінанси суб'єктів господарювання

Тема 19. Формування фінансових ресурсів домогосподарств

Тема 20. Видатки домогосподарств

Тема 21. Страхування

Тема 22. Страховий ринок

Тема 23. Фінансовий ринок: сутність, функції та економічна роль

Тема 24. Інструменти фінансового ринку

Тема 25. Фінансовий менеджмент

Тема 26. Інвестиції

Тема 27. Міжнародні фінанси: сутність, функції та призначення

Тема 28. Міжнародна фінансова політика

Тема 29. Фінансова безпека держави
Тема 30. Фінансові системи країн з розвинутою ринковою економікою
Тема 31. Бюджетні системи країн з розвинутою ринковою економікою
Тема 32. Фінанси Європейського союзу |

Теми лабораторних робіт

|Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені. |

Самостійна робота

|Курс передбачає виконання індивідуального завдання у формі курсового проекту, що містить дві частини: теоретичну і практичну. Результат дослідження, розрахунків, обґрунтувань, висновків і пропозицій оформлюється у письмовій роботі.

Студентам також рекомендуються додаткові матеріали (відео, статті) для самостійного вивчення та аналізу. |

Література та навчальні матеріали

|Основна література:

- 1 Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
- 2 Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
- 3 Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
- 4 Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
- 5 Митний кодекс України [Електронний ресурс] : від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
- 6 Івашко О. А. Теорія фінансів : навч. посіб. К. : 7БЦ, 2021. 408 с.
- 7 Стеценко С.П. Фінанси : навчальний посібник. Київ : КНУБА, 2024. 192 с.
- 8 Фінанси : підручник / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль : Університетська думка, 2024. 632 с.
- 9 Фінанси : підручник / за ред. О. Я. Стойка. 2-ге вид. перероб. і доп. Житомир : Поліський університет, 2024. 317 с

Додаткова література:

- 1 Карлін М. І. Фінанси країн ЄС: конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 192 с.
- 2 Насібова О. В. Фінанси соціального захисту населення: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 372 с.
- 3 Стратегія розвитку фінансового сектору України. Київ: Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=7 |

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

Академічні успіхи здобувача вищої освіти визначаються за допомогою критеріїв та системи оцінювання знань та умінь здобувачів, яка використовується в НТУ «ХПІ»

(<http://surl.li/idmmwj>)

Підсумкова оцінка може бути виставлена як результат накопичення протягом семестру оцінок з окремих модулів у разі виконання здобувачем усіх видів поточних контрольних заходів або за результатами заліку та екзамену.

100% підсумкової оцінки за залік складаються з результатів оцінювання у вигляді виконання:

- підсумкової контрольної роботи (40%);
- самостійної роботи (60%)

Залік: письмове завдання (20 тестових завдань різного рівня складності)

100% підсумкової оцінки за екзамен складаються з результатів оцінювання у вигляді виконання:

- підсумкової контрольної роботи (20%);
- індивідуальної роботи (30%);
- самостійної роботи (50%)

Екзамен: письмове завдання (20 тестових завдань з теорії + ситуаційне завдання).

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

Завідувач кафедри
Олександр МАНОЙЛЕНКО

Дата погодження, підпис

Гарант ОП
Марина ШЕВЧЕНКО